

(ט) בני יהודה. פרשה זו תרמוז מאורעות עם בני ישראל, ובחר לרמוז ביהודה מהטעם עצמו שאמרו ז"ל (כ"ר פ' צ"ה) למה נקראו ישראל על שם יהודה, ואמרו בני יהודה הם התולדות יתכנו בשם בנים כידוע, ואמרו ער ואונן ירמוז לבית ראשון ובית שני, ער כנגד בית ראשון על דרך אמרו (שיר ה) אני ישנה ולבי ער שהיה הקב"ה בו ער בהשגחה גדולה עמנו בבית המקודש, אונן הוא בית שני וקראו אונן לשון אונאה לפי שהיה חסר דברים העיקרים של בית המקודש ואמרו וימת ער ואונן הוא חורבן הבתים, כי סילוק שכינה מהם יקרא מיתה שפרחה הנפש שהיא השכינה ונשאר הבית מת בעונות ומלא טומאת הקליפה הנתונה בו כידוע, גם תמצא שעון שבו מת ער הוא העון עצמו שגרם החורבן שאמרו ז"ל (שבת סג:) שהיו מסריחין על מטותיהם והוא מעשה ער דכתיב (בראשית לח) ושחת ארצה, ועון אונן הוא עון שגרם חורבן בית שני שהיה להם שנאת חנם (יומא ט:) וכמו בן אונן דכתיב בו (שם) לבלתי נתן זרע לאחיו, גם לשון אונאה שהיו מאנים זה את זה, ואמרו בארץ כנען רשם מקום המקודש כי הוא בארץ כנען ושם מיתתו שחזר ליכנס ברשות ס"מ הנקרא כנען:

ואמרו אלה משפחות יהודה פירוש מה שיהיה להם מהמאורעות גם הרעות גם הטובות, ואמרו לפקודיהם פירוש כשיהיו נפקדים יש פקידה לרעה ויש פקידה לטובה כאמור בדבריהם ז"ל (זוח"א קס.), ושני מיני פקידות נאמרו בכתוב, ואמרו ששה ושבעים אלף וחמש מאות, אולי שרמו ה' בזה מתי יהיה תכלית הפקידה טובה הרשומה בסמוך שיזרח עלינו כבוד ה', ואמר עד עבור כל גליות, גלות מצרים, וגלות בבל, וגלות אדום, כנגד גלות מצרים אמר ששה לרמוז לגלות מצרים שהיה לששה דורות דכתיב (בראשית טו) ודור רביעי ישוּבו הנה, ועיין מה שכתבתי שם שג' דורות סבלו גלות לבד מיצחק ויעקב ויהודה הרי ששה כי התחלת הגלות היה משנולד יצחק, וכנגד גלות בבל אמר ושבעים דכתיב (ירמי' כט) עד למלאות לבבל ע' שנה, וכנגד גלות אדום שאנו עדיין בו אמר אלף וחמש מאות, ואם היו זוכים ישראל היו נמנים וקצ"ב שנה שנשארו מאלף הדי' וכיון שלא זכו יתחיל החשבון מאלף הדי' וחמש מאות מאלף הששי, ומקוים אנו כי הוא זה קץ גליותינו ויתקיימו כל היעודים הרשומים ויתחילו ניצוצי גילוי הגאולה בהתחלת חמש מאות הבאים לשלום:

(ג) בני יששכר וגו'. למה שקדם לנו כי יששכר הוא בן תורה רמזה התורה בשם זה של יששכר כי דוקא זה ישנו לשכר, וכל חוץ ממנו מה יתרון לאדם בכל עמלו, והוא מה שאמרו בברכות בפרק תפלת השחר (כח:) שצריך לברך ביציאתו מבית המדרש מודה אני לפניך וכו' אני עמל והם עמלים אני עמל ומקבל שכר והם עמלים ואינם מקבלים שכר וכו' עד כאן, והטעם כי לא יעמוד קנין המדומה, והגם שיעמוד הבל הוא. עוד ירמוז כי כל מה שיש בעולם הוא שכר לו כי כל מה שברא ה' לא בראו אלא בשבילו כמו שדרשו ז"ל (כ"ר פ"א) בפרשת בראשית וגו' בשביל תורה וכו' ברא שמים וארץ:

עוד ירמוז למה שאמרו ז"ל (עוקצין פ"ג) עתיד הקדוש ברוך הוא להנחיל לכל צדיק שלש מאות ועשר עולמות, והוא אמרו יש שכר, ואמרו לתולע וגו' רמוז הכתוב תנאי השגת התורה בשמות משפחות יששכר, והם מ"ח כאומרם (אבות פ"ו) במשנה שהתורה נקנית בארבעים ושמונה דברים, הנה משמעות תולע יגיד שני פרטים, א' ישים עצמו כעדין זה כאומרם ז"ל (מ"ק טז:) על דוד שנקרא עדינו העצני, ב' שיתעסק בפיו כתולע זה שכתה בפיה כי לעמל פה נברא האדם, וכ' דברים אלו כוללים כל ענפי הענוה וכל ענפי הלימוד המנויים במ"ח מעלות הנזכרים, ואמרו לפנה משפחת הפוני,

משפחת הפוני פירוש שצריך לפנותו ממותרות המורגשות גם מהשחוק ומדברים בטלים כי הם מונעים קיום התורה באדם, ומצאתי לחסידי ישראל שכתבו (אלשיך תצוה כ"ח ל"א) כי פה של לומדי תורה דינו ככלי שרת אשר ישרתו בם בקודש כי אין קדושה כקדושת התורה ולזה אסור לדבר בו אפילו דברי חול הגם שאין בהם דברים האסורים, והוא מה שרמוז במאמר לפנה שהוא פה העמל בתורה שבו שוכן חצי שמו יתברך, משפחת הפוני פירוש צריך לפנות מפיו כל חוץ מהגות בתורה וכוה נכללים חלק אחד מהמ"ח מעלות שהם במיעוט שיחה במיעוט שחוק במיעוט תענוג וכדומה להם שבענף המותרות:

ואמרו לישוב ירמוז שצריך להרכות בישיבה ולא דרך עראי, גם צריך להתישב בכל פרט ופרט מהתורה עד שיעמוד על עקרו כמצטרך בעומק הלכה כי הוא זה עיקר התורה, וכוה נכללים חלק אחד מהמ"ח מעלות שהם בישוב, ומתישב לבו בתלמודו, שואל ומשיב, המכוין את שמועתו וכו'.

אור פנחס כו החיים

המלה "מצורע" מרמזת על מוציא רע²¹, על מדבר לשון הרע. תכונתו העיקרית של האדם הוא כח דיבורו, ולכן הוא מכונה "האדם המדבר"²². זה מתייחס כמובן לדיבורים טובים, כדברי חז"ל "מה אומנותו של אדם בעולם הזה? ישים עצמו כאלם. יכול אף לדברי תורה? תלמוד לומר: 'צדק תדברון'^{23,24}. אומנותו של האדם היא להשתמש בכשרון היסודי הזה בשביל דיבורים של תורה, עבודה וגמילות חסדים, ולא בשביל היפוכם, כגון: לשון הרע. בגמרא ערכין²⁵ נאמרו דברים נוראים: "כל המספר לשון הרע מגדיל עונות כנגד שלש עבירות, עבודה זרה וגילוי עריות ושפיכות דמים". וכן "כל המספר לשון הרע כאילו כפר בעיקר" ושייך למצב הנורא של הסתבכות באפיקורסות. וכל זה מפני שהוא פוגם בכח הדיבור של האדם ויותר מזה, כפי שאמר ה"חפץ חיים". ל"חפץ חיים" היתה אישיות כלל-ישראלית, והוא הופיע בשליחות אלוהית מיוחדת לטהרת הדיבור הישראלי²⁶. בהקדמתו לספרו ישנו ביטוי מיוחד: המדבר לשון הרע, לא רק שהוא מטמא את כח דיבורו, אלא גם את כח הדיבור של כלל-ישראל²⁷. לכן המצב החולני הזה של טומאת הדיבור הוא ראש וראשון לכל המצבים הלא-נורמליים של האדם. זה הכלל, ומתוך-כך מופיעים פרטי הגוונים השונים של צרעת ונגעים.

אמת הכתוב - אל תיראו מ' 93

יש לצרף קביעות בלימוד "שמירת הלשון". זהו הענין היסודי, הקודם לכל תיקון. יש בישיבה תלמידים שלומדים שיעור קבוע של מוסר. אך אפשר ללמוד שיעורים של מוסר ולהמשיך לפטפט במשך היום. כשמתרגלים לדבר בלי שמירת הלשון, אז כל היום מלא טומאה. אין מה להתחכם על כך! ה"חפץ חיים" מזכיר בהקדמה לספרו את טומאת הדיבור, טומאת הלשון. יש "לומדים" ובעלי כשרונות, שקדנים בתורה שאינם מרגישים שהם מלאי טומאת הדיבור, טומאת הלשון, בכל מיני צורות וענפים של לשון הרע. הם אינם מרגישים, חושבים שהכל הולך ישר, כל העולם נדמה להם כמישור, ובאמת הוא היפך המישור, באופן נורא ואיום. הרגל הפטפטנות ללא שמירת הלשון, בכל מיני מקצועות ובכל מיני אופנים, בין אדם לחבירו ובין אדם לד', בעלבונות ובביזוי תלמידי-חכמים - אין קץ כמה מתלכלכים בזה! אנשים מהסוג שלנו מוגדרים "תורתו אומנותו"²⁸, כפי שרשום בטפסים של משרד הגיוס. זו אומנות שלנו, ויחד עם זה, יש לזכור את דברי חכמינו זכרונם לברכה: "האמנם אלם צדק תדברון" - מה אומנותו של אדם בעולם הזה? ישים עצמו כאלם²⁹. זו אומנות גדולה וקשה מאוד. יותר קל להניע את הלשון מאשר להניע את הידיים. הידיים נדרשות למאמץ כדי לבצע פעולות, אך הלשון מתגלגלת במהירות מעלה ומטה, ימין ושמאל³⁰. שמירת הלשון נראית דבר קל, אך היא אינה קלה בכלל. יש אחריות נוראה ואיומה המוטלת על לשונו של האדם, ולא שמים לב לכך.

אמת הכתוב - אל תיראו מ' 126